

12.1.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö
lausuntopalvelu.fi

Viite: VN/18557/2023

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

Tehy ry kiittää mahdollisuudesta lausua tästä lausuntoluonnoksesta. Lausunto on annettu lausuntopalvelu.fi:ssä.

Tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyä koskevasta asetusluonnoksesta. Asetus sisältäisi 1.1.2024 voimaan tulleen uuden sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki) nojalla annettavan sääntelyn koskien käyttöoikeutta asiakastietoon, sosiaali- ja terveydenhuollon välisen luovutuslupan kohdentamista sekä potilastietojen erityissuojausta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut voimassa olevan asiakastietolain 15 §:n nojalla asetuksen käyttöoikeuksista asiakastietoon (825/2022). Asetus on tullut voimaan 30.6.2023. Lausuttavana olevassa asetusluonnoksessa käyttöoikeuksia koskevaa sääntelyä on täydennetty siten, että asetuksessa säädettäisiin myös käyttöoikeuksista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon välillä luovutettuihin tietoihin.

Uuden asiakastietolain 53 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa on oikeus saada ja käyttää palvelun toteuttamisen kannalta välttämättömiä asiakastietoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon välillä on tiedonsaantioikeus, joka edellyttää asiakkaan antamaa luovutuslupaa, pois lukien tilanteet, joissa asiakas ei muistisairauden, tajuttomuuden tai vastaavan syyn takia pysty päättämään luovutuslupan antamisesta.

Käyttöoikeuksien lisäksi uusi asetus sisältäisi sääntelyn sosiaali- ja terveydenhuollon välistä tiedonsaantioikeutta koskevan luovutuslupan kohdentamisesta ja potilastietojen erityissuojauksesta.

Tehyn näkemykset lausuttavista asioista

Käyttöoikeudet

Merkittävimmät käyttöoikeussääntelystä aiheutuvat vaikutukset liittyvät käyttöoikeuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa ja sosiaali- ja terveydenhuollon välillä luovutettuihin tietoihin. Asiakastietolaki kuitenkin mahdollistaa jo nyt tietojen luovuttamisen sosiaali- ja terveydenhuollon välillä ja käsittelyn yhteisissä palveluissa, ja lausuttavana olevalla asetuksella ainoastaan täsmennetään minkälaiset käyttöoikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon eri työtehtävissä eri palveluissa voi kyseisiin tietoihin olla.

12.1.2024

Käyttöoikeuksia koskeva sääntely on erityisen merkityksellistä tilanteissa, joissa tietoja voidaan käsitellä ja luovuttaa ilman asiakkaan antamaa lupaa yhteisissä palveluissa tai muutoin asiakkaan tajuttomuuden, muistisairauden tai vastaavan syyn takia.

Näkemyksemme mukaan käyttöoikeuksien laajentaminen on perusteltua ja tarpeellista. Se parantaa sekä asiakkaan että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten oikeuksia, jolloin käytössä on riittävät ja tarvittavat tiedot. Ammattihenkilöillä on oltava käytössä oleelliset tiedot, jotka ovat perusteltua niissä työtehtävissä ja palveluissa, joissa asiakas- ja potilasturvallisuuden, palvelun laadun ja sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteensovittamisen kannalta on perustelua saada käsitellä myös toisen toimialan tietoja. On kuitenkin huomioitava, että käyttöoikeuksien on perustuttava sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ja muun asiakas- ja potilastietoja käsittelevän henkilön työtehtävään ja annettavaan palveluun siten, että henkilöllä on käyttöoikeus vain työtehtävissään tarvitsemiin välttämättömiin asiakastietoihin. Organisaation ja/tai palvelunantajan tehtäväksi jää harkita mihin tietoihin kullakin työntekijällä eri työtehtävissä ja palveluissa on oikeus ja määritellä oikeudet potilastietojärjestelmään.

Lausuntopyynnössä pyydettiin näkemystä julkisen sosiaalihuollon sosiaalipalvelun toteutuksen tehtävän käyttöoikeuden laajentamisesta palvelun järjestämisestä syntyviin asiakastietoihin (14§). Kannatamme tätä, koska sosiaalihuollossa tehdään päätöksiä esim. palveluntarpeen arviointia, erilaisia tukipalveluita ja muita ihmisten elämään vaikuttavia päätöksiä ja näissä on otetta huomioon asiakkaan etu. Puutteelliset tiedot voivat johtaa vääriin päätöksiin.

Lausuntopyynnössä pyydettiin näkemystä käyttöoikeuksista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa (17 ja 18§). Kannatamme esitettyjä ehdotuksia. Erityisesti laaja-alaisessa sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisessa terveydenhuollon ammattihenkilöillä tulisi olla riittävät ja välttämättömät tiedot päätöksenteon tueksi. Organisaation ja/tai palvelunantajan tehtäväksi jää harkita mitä tietoja laaja-alaisissa tehtävissä työntekijät saavat katsoa potilastietojärjestelmästä.

Yhteisten palveluiden käsitteen määritelmä on suppea. Käsitteen tulisi olla laajempi, jotta monia palveluita käyttävien henkilöiden tarpeet pystyttäisiin tunnistamaan paremmin ja he saisivat asianmukaisen hoidon, kuntoutuksen sekä muut palvelut oikea-aikaisesti ja turvallisesti. Palveluja, kuten kuntoutusta, toteutetaan moniammatillisena eri sektoreiden ylittävänä yhteistyönä, myös muualla kuin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisten palvelujen pisteissä. Tämän toteuttaminen edellyttää riittävää potilas- ja asiakastietojen saantia.

Lausuntopyynnössä pyydettiin näkemystä käyttöoikeudesta sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tilanteissa, joissa asiakkaalta ei ole muistisairauden tai vastaavan syyn vuoksi voitu saada luovutuslupaa. Asetuksessa esitetään, että kuntoutuspalveluita toteuttavilla kuntoutuksen ammattilaisilla ei olisi oikeutta asetuksessa määriteltyihin asiakastietoihin (asiakkuusasiakirjaan sekä työikäisten, iäkkäiden, vammaispalvelun ja päihde- ja riippuvuustyön erityisten palvelujen palvelutehtävissä kirjattuihin palvelutarpeen arvioihin, toimintakykyä koskeviin arvioihin ja merkintöihin sekä kotihoitopalvelussa kirjattuihin asiakaskertomusmerkintöihin asiakkaan arjesta) silloin, kun asiakas ei ole itse kykenevä päättämään luovutusluvan kohdentamisesta. Asetuksen 3 §:n kohta 10 Kuntoutuspalvelut tulee sisällyttää asetuksen 20 §:n toisessa momentissa määriteltyihin palveluihin 3 §:n 1-2 ja 4-7 kohdan palveluiden lisäksi.

12.1.2024

Myös kuntoutuksen ammattilaiset, kuten kuntoutusohjaajat, fysioterapeutit ja toimintaterapeutit tarvitsevat käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin myös silloin, kun asiakas ei ole kykenevä päättämään tietojen luovutusluvasta.

Luovutuslupa

Yhtenäisen luovutusluvan käyttöönotto selkiyttää mielestämme mahdollisuuksia hallinnoida omien tietojen luovutusta. Luvan voisi kohdentaa samalla tavalla niin Omakannassa, että eri palvelunantajien kautta. Erityisesti terveydenhuollon ammattihenkilöille yhdenmukainen luovutuslupa helpottaa työtä. Pidämme tärkeänä, että asiakkaalle/potilaalle pystytään kertomaan selkeästi ja ymmärrettävästi luovutusluvan vaikutuksista luvan pyytämisen yhteydessä. Asiakkaalle/potilaalle tulee myös kertoa selkeästi ja ymmärrettävästi se, että luovutusluvan voi peruuttaa. Luovutusluvasta kerrottaessa tulisi panostaa terveydenhuollon ammattihenkilöiden koulutukseen koskien luovutusluvasta informointia. Osaako terveydenhuollon ammattilainen välttämättä kertoa sosiaalihuollon luovutusluvasta ja päinvastoin?

Potilastietojen erityissuojaus

Erytyssuojattavia potilastietoja ovat asiakastietolain 26 §:ssä säädettyjen perinnöllisyyslääketieteen ja psykiatrian potilasasiakirjamerkintöjen lisäksi seksuaaliterapian, psykologiapalvelun ja mielenterveys- ja päihdepalvelun potilasasiakirjamerkinnät. Pidämme tätä kannatettavana, että kyseiset potilastiedot ovat erityissuojauksen piirissä. Jokaisesta tietojen katselusta ja käsittelystä jää lokitieto, joten mahdolliset tietojen väärinkäytön jälkikäteen selvittäminen on näin tietojärjestelmien aikana helppoa, oli sitten kyseessä erityissuojauksen piirissä olevat tiedot tai ei.

Helsingissä 12.1.2024

Millariikka Rytönen
puheenjohtaja
Tehy ry

Lisätiedot: Tiina Vartiainen, työelämäasiantuntija, tiina.vartiainen@tehy.fi